

Дигитално насиље

Светлана Алексић, дипл.психолог, саветник спољни
сарадник МПНТР за област заштита ученика од насиља

1. Дигитално насиље дешава се у „виртуелном” свету и због тога је мање опасно од класичног насиља које се дешава у реалном свету.	ДА	НЕ
2. Млади који су насилни на интернету, обично нису насилни у директној комуникацији.	ДА	НЕ
3. Када је реч о интернету и дигиталним технологијама, деца и млади, тзв. „дигитални урођеници”, немају шта да науче од одраслих.	ДА	НЕ
4. Родитељи би требало да постављају правила и строго контролишу шта њихова деца раде на интернету, нпр. стављањем рачунара у дневну собу или онемогућавањем приступа одређеним садржајима на интернету.	ДА	НЕ
5. Дигитално насиље углавном се дешава ван школе, па зато није задатак школе да се бави решавањем проблема у вези са дигиталним насиљем.	ДА	НЕ

Живот у дигиталном добу

- Средином 2018. године, приступ интернету имало је 55% светског становништва и 85% становништва Европе.
- Србија је 41. земља у Европи са 72% оних који имају приступ интернету.
- Међу корисницима интернета, на глобалном нивоу, налази се трећина оних који су млађи од 18 година.
- Facebook, један од најпознатијих веб-сајтова за социјално умрежавање, броји око 2,5 милијарде активних корисника (међу којима су и деца млађа од 13 упркос прописаном узрасном ограничењу).
- У току само једног дана, најпознатији веб-претраживач Google бележи преко 5 милијарди претрага.
- You Tube, једна од најпознатијих веб-платформи за дељење видео-садржаја, бележи дневно око 6 милијарди прегледаних видеа

Истраживање “Деца Европе на интернету”

(у Србији спроведено 2018.год. на узорку од 1150 уч. узраста од 9-17 год.)

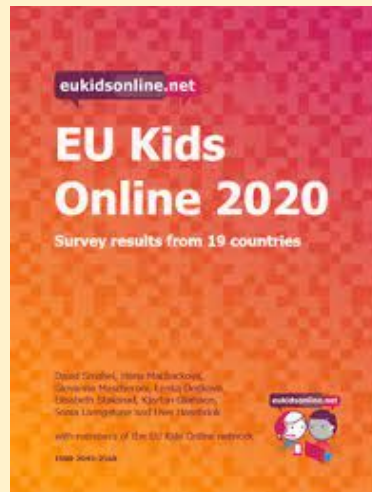
-86% испитаника, узраста 9-17 година, интернет користи свакодневно.

-На интернету, испитаници, проводе више од 3 сата дневно (у просеку), док најстарији (узраста 15-17 година) и до 4,5 сата дневно.

-Током викенда 2/3 младих проводи на интернету између 4 и 7 сати дневно.

-65% најмлађих (9-10 година) и 98% најстаријих (15-17 година), свакодневно приступа интернету са „паметног телефона.

- 74% деце и младих, из узорка, има профил на друштвеној мрежи или веб-сајту за играње игрица.
- Нешто мање од 1/2 (41%) деце узраста 9-10 година и скоро 3/4 (72%) узраста 11-12 година има профил на некој веб- платформи, иако је старосна граница за коришћење већине њих 13 година.
- Преко 70% испитаника интернет користи за забаву и комуницирање.
- Чак 60% деце и младих интернет никада не користи у креативне сврхе.

Ризици дигиталног доба- ризици на интернету

1. САДРЖАЈ којем деца могу бити изложена током коришћења интернета, а који је непријатан, узнемирујући или застрашујући за дете;

2.. КОНТАКТИ са непознатим особама путем интернета које на различите начине могу да злоупотребе дете;

3. ПОНАШАЊЕ детета у дигиталном окружењу којим оно може да угрози, пре свега личну, али и безбедност чланова породице, као и других особа (нпр. вршњака).

Најзаступљенија ризична понашања: прихватање захтева за пријатељство од непознатих особа, комуникација путем чета са непознатим особама, одговарање на поруке непознатих особа, давање личних података непознатим особама.

Дигитално насиље

Дигитално насиље и злостављање је злоупотреба информационих технологија која може да има за последицу повреду друге личности и угрожавање достојанства и остварује се слањем порука електронском поштом, СМС-ом, ММС-ом, путем веб-сајта (web site), четовањем, укључивањем у форуме, социјалне мреже и сл.

(Правилник о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање, Сл.гласник РС 46/19,104/20)

Најчешћи облици дигиталног насиља

- постављање узнемирујућих, увредљивих или претећих порука, слика или видео-снимака на туђе профиле или слање тих материјала СМС-ом, инстант порукама, имејлом, остављање на чету;
- снимање и дистрибуција слика, порука и материјала сексуалног садржаја;
- узнемиравање телефонским позивима;
- лажно представљање, коришћење туђег идентитета, креирање профила на друштвеним мрежама на туђе име;
- недозвољено саопштавање туђих приватних информација, објављивање лажних оптужби или гласина о другој особи на профилима друштвених мрежа, блоговима итд;
- промена или крађа лозинки;

-слање вируса;

-исмевање у онлајн причаоницама и на интернет форумима,

-непримерено коментарисање туђих слика, порука на профилима, блоговима;

-игнорисање, искључивање (нпр. из група на социјалним мрежама), подстицање мржње (по различитим основама) ...

Дигитално насиље одраслих над децом и младима

1. Малтеретирање

2. Прогањање

3. Сексуално дигитално насиље (сексуална злоупотреба путем интернета):

-груминг (предсторски мотивисани поступци чији је циљ успостављање, одржавање конатакта и физички приступ детету)

-секстинг (слање, постављање фотографија, порука, видеоснимака са експлицитним сексуалним садржајем)

-поседовање и ширење видео снимака са сексуалним садржајем на којима су малолетници (чак и ако дају пристанак да се фотограшишу и/или снимају)

Кривична дела и кажњива затвором.

Специфичности дигиталног насиља

- висок степен анонимности насилне особе/а
- стална доступност жртве (у било које време, на било ком месту и онда када не користи интернет)
- укључен велики број особа
- информације се шире великом брзином
- злонамерне информације тешко је уништити и могу се поново злоупотребити
- модели насилног понашања могу да се премештају из реалног у виртуелно окружење и обрнуто
- може бити удружено са осталим облицима насиља (нпр. дигитално сексуално насиље)

Оруђа за дигитално насиље

- социјалне мреже и платформе за дељење видео садржаја (Facebook, Google+, My Space, Twitter, YouTube, Instagram, Snapchat, TikTok...)
- инстант поруке и текстуалне поруке (нпр. WhatsApp, Skype, Viber и др.);
- причаонице или „соба за четовање”
- блогови, форуми;
- онлајн видео-игаре
- СМС поруке и телефонски позиви
- имејлови;

Последице изложености дигиталном насиљу

- нарушено психофизичко здравље
- нарушено емоционално функционисање
- нарушено социјално функционисање
- нарушено ментално здравље и функционисање читаве породице

Source: © Milt Priggee, 2007

Превенција дигиталног насиља

-Обавеза школе у складу са **Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање (Сл.гласник РС 46/19,104/20)**;

Усмерена на :

- развијање дигиталних вештина ученика, наставника, родитеља
- развијање социјалних вештина(емпатије, ненасилне комуникације...)

Циљ није ограничавање приступа дигиталној технологији јер на тај начин ограничавамо права детета у дигиталном добу.

- Иако постоји дигитални јаз и можда незадовољавајући ново дигиталне писмености одраслих од њих се очекује да посредују у коришћењу дигиталних технологија од стране деце и младих.
- “Дигитални урођеници” можда више знају о интернету али одрасли имају веће животно искуство и знају више о животу.
- Златно правило превенције је да се прво ради са одраслима - наставницима затим са родитељима, па тек на крају с децом јер одрасли су одговорни да деца и млади развију неопходне вештине.

Различите облике превентивних активности за све интересне групе планирати сваке шк.године у оквиру Програма заштите ученика од насиља, злостављања и занемаривања.

За ученике превентивне активности планирати у оквиру редовне наставе и ваннаставних активности.

Оквир дигиталних компетенција наставника - Наставник за дигитално доба 2019

- Мера образовне политике за развој дигиталног образовања.
- Вид стручне подршке наставницима у процесу интеграције дигиталних концепата, алата и садржаја у свакодневну образовну праксу.
- Применом Оквира, наставници посредно доприносе развоју дигиталних компетенција ученика за живот и рад у дигиталном друштву.

У Оквиру постоји 24 компетенција у 6 области: дигитално окружење, дигитални ресурси, настава и учење, оцењивање и праћење напредовања ученика, подршка ученицима и професионални ангажман.

У области Дигитално окружење наведен су следеће компетенције: безбедност, предострожност, етичност, заштита и чување података, заштита, допринос друш.заједници.

http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2019/08/2019_ODK_Nastavnik-za-digitalno-doba.pdf

Реаговање на дигитално насиље

Установа је дужна да интервенише увек када постоји сумња или сазнање да ученик трпи насиље, злостављање и занемаривање, без обзира на то где се оно догодило, где се догађа или где се припрема.

- 1) Проверавање сумње или откривање насиља, злостављања и занемаривања обавља се прикупљањем информација – директно или индиректно.**
- 2) Заустављање насиља и злостављања и смиривање учесника**
- 3) Обавештавање родитеља и предузимање хитних акција по потреби**
- 4) Консултације у установи**
- 5) Мере и активности**
- 6) Установа прати ефекте предузетих мера и активности**

Нивои дигиталног насиља

Први ниво:

узнемиравајуће позивање, слање узнемиравајућих порука СМС-ом, ММС-ом.

Други ниво:

оглашавање, снимање и слање видео записа, злоупотреба блогова, форума и четовања, снимање камером појединаца против њихове воље, снимање камером насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика.

Трећи ниво:

снимање насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика, дечија порнографија.

Приликом процене нивоа (исти облик може да се јави на више нивоа) узима се у обзир:

интензитет, степен ризика, место, учесталост, последице, учесници-е, карактеристике личности.

Интервенција према нивоима насиља, злостављања и занемаривања

На првом нивоу активности предузима самостално одељењски старешина у сарадњи са родитељем, у смислу појачаног васпитног рада са одељењском заједницом, групом ученика и индивидуално.

На другом нивоу активности предузима одељењски старешина у сарадњи са педагогом, психологом, тимом за заштиту и директором, уз обавезно учешће родитеља, у смислу појачаног васпитног рада. Уколико појачани васпитни рад није делотворан, директор покреће васпитно-дисциплински поступак и изриче меру, у складу са законом.

На трећем нивоу, активности предузима директор са тимом за заштиту, уз обавезно ангажовање родитеља и надлежних органа, организација и служби (центар за социјални рад, здравствена служба, полиција и друге организације и службе).

Када су извршиоци насиља ученици старости до 14 година против којих се не може поднети прекршајна или кривична пријава, нити покренути прекршајни и кривични поступак, на овом узрасту се искључиво примењују мере из надлежности образовно-васпитног система, здравственог система и система социјалне заштите. У раду са учеником до 14 година родитељ има обавезу да се укључи у појачан, односно по интензитету примерен потребама ученика васпитни рад.

Информације о насиљу, злостављању и занемаривању прикупља, по правилу, психолог, педагог, односно друго задужено лице у установи – непосредно по сазнању или сумњи на насиље, злостављање и занемаривање. Начин прикупљања информација одређује се у складу са специфичностима ситуације. Изјава од малолетних ученика се узима у складу са одредбама закона који уређује основе система образовања и васпитања, а којима је прописан васпитно-дисциплински поступак у установи.

Уколико установа има сазнање да се насиље у које су укључени ученици догодило ван установе, дужна је да појача васпитни рад са ученицима уз обавезно укључивање родитеља, осим када се ради о насиљу у породици, када је нужно укључити надлежни центар за социјални рад.*

Уколико се насилно понашање догоди у простору установе и/или у време образовно-васпитног рада и других активности установе предузимају се мере појачаног васпитног рада, а у складу са проценом нивоа води и окончава васпитно-дисциплински поступак у роковима и на начин утврђен законом. Установа обавештава друге институције у зависности од процењеног нивоа насиља.

За трећи ниво насиља и злостављања директор установе подноси пријаву надлежним органима, организацијама и службама и обавештава Министарство, односно надлежну школску управу, у року од 24 сата. Процена нивоа насиља у року од 24 сата утврђује се на састанку тима за заштиту. Пре пријаве обавља се разговор са родитељима.

Важно!

У поступку заштите ученика од насиља, злостављања и занемаривања установа је дужна да:

- поступак води ефикасно и економично;
- обезбеди заштиту и поверљивост података до којих дође пре и у току поступка;
- да ученика не излаже поновном и непотребном давању изјава.

Корисни материјали:

Деца у дигиталном добу

<http://ucpd.rs/dokumenti/vodic--deca-u-digitalnom-dobu.pdf>

Дигитално насиље-превенција и интервенција

<http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/priru%C4%8Dnik-interaktivni.pdf>

Водич за школе: Ка сигурном и подстицајном школском окружењу

<http://www.mpn.gov.rs/grupa-za-prevenciju-nasilja/>

Видео обука Примена Правилника о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање

<https://youtu.be/XIVXRxiSYwk>

Чувам те - национална платформа за превенцију насиља у школама

<https://cuvamte.gov.rs/>

Практична вежба-реговање на дигитално насиље

Неда је у друштву другарица, неколико дана пред почетак нове школске године, била у тржном центру где су у кабинама испробавале купаће костиме, а једна од њих, Недина другарица из одељења их је снимала.

Неко је снимак пребацио у слику која показује неке делове Нединог тела који су обнажени.

Првог дана у новој школској години Неда је пријавила стручном сараднику да у школи круже њене фотографије, да је због тога сви исмевају и да се она осећа лоше због тога.

Неда је разговарала и са родитељима, а они су је изгрдиле што је дозволила да је тако фотографишу.

Стручни сарадник је обавестио Тим за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања о пријави ученице и заказао је састанак Тима.

На састанку било је много дилема око тога шта да школа предузме: да ли да покрену васпитно-дисциплински поступак или не, који је ниво насиља, да ли уопште треба било шта да ураде јер се то десило на летњем распусту... Већина чланова Тима сматрала је да је то приватна ствар и да школа нема шта да ту уради.

Након недељу дана у школу су дошли Недини родитељи и тражили су да школа реагује и заштити њихово дете.

ХВАЛА НА ПАЖЊИ !